

Сценарій

проведення літературно- музичного вечора
„На перехресті музи й долі...”

*В залі – портрет Т.Г.Шевченка, вишиті рушники,
книжкова виставка про життя та творчість поета.*

Ведуча I Нині , як і щороку, ми проводимо шевченківське свято, аби не просто вшанувати пам'ять геніального поета, а й відчути його невмируще слово серцем, поринути до хвилюючого світу його любові. Любові творчої особистості, яка є гордістю української нації.

Ведуча II. Шевченко відзначений Богом – і ця відзнака зробила його життя самопоświęтою Музі. Його обдарованість – це випробовування духу, це небесна відрода і пекельна мука водночас. Пізнати таємницю його геніальності неможливо, як неможливо пізнати таємницю його особистого життя.

Читець I   Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині-
Однаковісінько мені.
В неволі виріс меж чужими
І, не оплаканий своїми,
В неволі, плачучи , умру.
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій – не своїй землі.
І не помяне батько з сином,
Не скаже синові: „Молись.
Молися, сину, за Вкраїну
Його замучили колись”.
Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні...
Та не однаково мені ,

Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її окраденною , збудять...
Ох , не однаково мені.

Ведуча I: Дивна дія того Кобзаревого слова: історичні обставини склалися так, що по-різному моляться українці; належать до різних партій і навіть держав; часто піддаються на провокації і сваряться між собою, забуваючи, що вони однієї матері діти і що ворогам цього тільки і треба , але коли звучить слово Шевченка- всі замовкають , бо то говорить сама правда, сам Бог вустами нашого пророка. І лише тоді почнеться справжнє відродження добра й справедливості, коли ми всі почуємо те слово і засвоїмо Шевченкові уроки.

Читець   З дитячих літ живе у серці він,
Як материнське слово незабутнє,
І тихо каже: знай ,ти не один,
З тобою друг у дні щасливі й скрутні.
    Його слова – мов та вода жива,
    Що гоїть рани, мертвих воскрешає;
    В свої обійми правда світова
    Його, як сина, радісно прийма.
Коли в важких ти стомишся трудах
Чи закрадеться в душу сумнів чорний,
Згадай лише, який пройшов він шлях,
Яким він був у бурях непоборний.
    Він голос мав, як кари правий гнів,
    Він голос мав, як пісня колискова.
    Із муки він народної розцвів,
    Щоб людям радість розцвіла чудова.
Зростає покоління молоде,
Нові вогні горять на небокраї,
Та в далеч з наймолодшими іде
Пророк зорі, що землю всю осяє.

Ведуча II   Нашого святого пророка породила українська жінка- кріпачка на ім'я Катерина.

Вона обдарувала свого сина чутливим серцем і великою душею, та не встигла побачити його зросту. Сам поет з гіркотою зазначав:

...Добре, мамо.
Що ти зарані спать лягла,
А то б ти Бога прокляла
За мій талан...

За віруваннями наших предків душа материнська бачить з того світу поневіряння своєї дитини, мучиться і страждає разом з нею. Але в такому разі мати Тараса не раз відчувала й радість, коли слово її сина повертало до життя закам'янілі душі колись і нині живущих.

Читець   Якби ти знала, як твій син
І возвеличить, і освятить
Усе, чого торкнеться він,
Але найперше – слово „мати”!
    І ти живеш в його словах,
    Святая мати свого сина!
    Бо колихала на руках
    Майбутнє рідної України.
В сльозах, в неволі, між рабів
Дала йому ти ум великий
І вільну душу, й гордий спів,
І правду Божу сонцелику.
    Спасибі, рідна! Я тобі
    Через віки вклоняюсь низько.
    Благословенна ти в журбі
    Й твоя вербовая колиска.
Крізь тьму віків у дикій млі
Освітить правду слово сина:
Найвища радість на землі –
У мирі мати і дитина!

Ведуча І   Наш народ споконвіку знав, що тільки в родині людина може бути щасливою, тому так і шанував матір – берегиню роду. Сімейне життя у злагоді й довірі, без злоби та сварок було святою мрією великого українця Тараса Шевченка. Та чи можливе таке просте, людське родинне щастя у країні загального горя й

сваволі, насильства й неволі? Шевченко пізнав на собі – таке життя неможливе.

Ведуча II Осягнути внутрішній світ поета, його прагнення до простого людського щастя допомагають автобіографічні вірші поета. Ознайомлюючись з творами, адресованими конкретним жінкам, які залишили помітний слід у серці генія, пізнаємо найсокровенніші глибини душі поета. Серце митця було напрочуд чутливим до краси. Тому й не дивно, що жінки хвилювали уяву, викликали любов, прагнення створити свій куточок раю серед житейського пекла. Прелюдією до кохання, яке залишилося назавжди в душі поета ніжними споминами, була дитяча приязнь і дружба до сусідської дівчинки – Оксани Коваленко. Вони разом гралися, радіючи нехитрим сільським забавам.

*Інсценізація уривка з твору
„Тарасові шляхи” Оксани Іваненко.*

Дійові особи: Тарас, Оксана.

На сцену виходить хлопець у полотняній сорочці, брилі, постолах.

Це- Тарас.

Тарас. Мені тринадцятий минало,
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було?
Мені так любо, любо стало,
Неначе в Бога...

Сідає на край сцени.

Тарас. Як прийде Оксана, скажу: ти моя зіронька.
*З'являється дівчинка у вишитій сорочці,
боса, на голові стрічка.*

Тарас (радіє). Ось іди, Оксаночко, сюди, щось тобі скажу.

Оксана. Ну, що?

Тарас. Та йди ближче.

Оксана. Та я звідси почую.

Тарас. Знаєш, я кидаю дяка і йду в Лисянку.

Оксана. А чого? Не помирили?

Тарас. Ні ,не те: буду там учитися на маляра.

Оксана. О? Так уже годі на кобзаря – підеш на маляра?

Тарас. Років за два буду маляром!

Оксана. А що це таке – маляр?

Тарас. Як що? Що схотів, те й намалював.Схотів- дерево, схотів- хату, а схотів- козака.

Оксана.Ти бач! Он воно що!

Тарас. Зароблю грошей- поставлю хату з віконницями. Віконниці розмалюю лілеями або барвінками, а на дверях...ех! Козака змалюю на стіні! *(Пауза)* Тебе змалюю та й дивитимусь на тебе.

Оксана.*(підходить ближче, сідає)*

Такевигадаєш!*(Підсовується)*

Бідний ти ,Тарасе, у тебе й сорочка не біла.

Тарас. А ти знаєш оту пісню „Ой зійди, зійди, зіронько моя вечірня”?

Оксана *(тихенько)*. Ну, то й що?

Тарас. Зіронька, то це ти!

Оксана. Як це? Прирівняв! Чим же я до неї подібна?

Тарас. Гарна ти! Немає кращої за тебе!

Оксана. На всю Кирилівку?

Тарас.І на всю Кирилівку, і на весь білий світ!

Взявшись за руки, діти виходять.

Звучить лірична мелодія.

Ведуча І Те глибоке співчуття і ласка, з якою ставилась Оксана до юнака, викликали в його душі перше почуття кохання. Воно було настільки сильним , що поет неоднаразово згадував свою вірну подругу дитячих років і пізніше, перебуваючи в Петербурзі і на засланні. Зустрічаючись з Оксаною , Шевченко забував про злидні свого сирітського життя і був по-справжньому щасливий. Мріяв навіки поєднати свою долю з життям дівчини- красуні. Однак, жорстока дійсність розбила чисті поривання юнака. Оксана загинула покриткою, а Тараса забрав пан на чужину, спочатку у Вільно, а потім до Петербурга. Спогади про красуню Оксану поет вилив у вірші „Ми вкупочці колись росли”.

Читець

Ми вкупочці колись росли,
Маленькими собі любились,

А матері на нас дивились
Та говорили, що колись
Одружимо їх. Не вгадали.
Старі зарані повмирили,
А ми малими розійшлись
Та вже й не сходились ніколи.
Мене по волі і неволі
Носило всюди. Принесло
На старість ледве і додому.

Ведуча II Юнацька любов прийшла до шістнадцятирічного Тараса далеко від Батьківщини, у Варшаві, куди поїхали його господарі Енгельгардти. Тут він познайомився з чарівною полькою – Ядзею Гусіковською. Не дивлячись на різницю у соціальному становищі та мовний бар'єр, вони зблизилися поглядами. Ядзя була вільною людиною, працювала швачкою. Вона жаліла молодого Шевченка і опікувалася ним – лагодила одяг, прала та прасувала білизну.

Ведуча I Як гірко було юнакові терпіти принизливе становище кріпака – на очах у коханої його пан міг принизити і лайкою і побоями. А ще гірше, коли дивиться на тебе, наче ти – сміття під його ногами. Коли усвідомлюєш, що ти – цілком безправна людина. „Я вперше прийшов тоді до думки, чому й нам, нещасливим кріпакам, не бути такими ж людьми, як і інші вільні...” – так згадує про безрадісну юність поет. Шляхи їхні з Ядвігою розійшлися – тому виною кріпацька доля юного Тараса.

Ведуча II Одна лишень надія, яка то згасала, то знову спалахувала з новою силою, допомагала дожити Тарасові до того світлого дня – 22 квітня 1838 року, коли він отримав документ про свою таку жадану волю. Шевченко вступає до Петербурзької Академії мистецтв. Життя круто змінилося, юнак наче вперше побачив цей світ – його вабили звичайні людські радощі: гарний одяг, столичні розваги, театри, нові знайомства „Самому тепер не віриться...- писав він. Я, з брудного горища, на крилах перелетів у чарівні зали Академії мистецтв”.

Ведуча I В одному з листів до брата Шевченко пише: "Велике щастя бути вільним чоловіком :робиш що хочеш, ніхто тебе не спинить". Тарас жив ,як всі молоді художники і студенти. Жвавий і дотепний, він подобався молодим панянкам. Особливо заприятелював Тарас зі своїм земляком – художником І. Сошенком, навіть поселився у нього. Та на перешкоді їхній дружбі стала любов. Обидва закохалися у племінницю хазяйки, дочку Виборзького бургомистра – Марію. Сошенко мав намір одружитися з нею, та вона віддала перевагу Шевченкові. Проте закоханість Шевченка виявилась не дуже міцною. Через декілька місяців Тарас уникає її , а згодом і зовсім залишає. Та взаємини між ним і Сошенком через Марію перервалися на багато років.

Ведуча II 1840 рік. У Шевченка є все: відчуття моральної і фізичної свободи, оточення друзів- однодумців, чудове місто, молодість, цікаве навчання... Але не вистачало ще чогось, такого необхідного, основоположного в житті людини – родини, дітей. Тарас неусвідомлено шукає в навколишньому світі те, чого в його житті ще не було... Саме в цю пору виходить „Кобзар” , який оцінили дуже високо, як „чудові пісні”, як „радісне явище, що носить на собі печаль безсумнівного таланту”. Збулися пророчі слова батька поета: "Тарасові із мого хазяйства нічого не треба – він не буде абияким чоловіком: з його буде або щось дуже добре , або велике ледащо, для його моє наслідство або нічого не буде значить, або нічого не допоможе”.

Ведуча I Після закінчення навчання у Академії, Шевченко вирішив поїхати на Україну, у рідні місця, де він не був 15 років. Під час цієї подорожі в біографії поета виникає ще одне жіноче імя – Феодосія Кошиць. Вона була донькою священника, у якого колись наймитував Тарас. Перебуваючи у рідному селі, поет зайшов у гості до свого колишнього пана і начебто заново познайомився з Феодосією. Та батьки дівчини не уявляли колишнього кріпака чоловіком своєї ненаглядної доньки. "Що з того , що він , начебто, і відомий поет та художник – кріпак- він і є кріпак” – вважали вони.

Ведуча II Не пішла проти батьківської волі Феодосія, хоча тяжко страждала від передчуття неминучої розлуки з милим.

Захворіла від горя, коли він поїхав, побиваючись за своїм безнадійним коханням. Так і залишилася на все життя самотньою – заміж ніколи не виходила. В той же період, вже досить відомий поет і художник, Шевченко знайомиться з жінкою, яка стала вірним і щирим другом до кінця його днів – княжною Варварою Рєпніною.

(Розповідь про Варвару Рєпніну)

Ведуча I А чи була взагалі у житті Шевченка жінка, яка стала б дорожчою за все? Згадаймо 1845 рік. Тарас Григорович тяжко захворів на тиф. Перед лицем можливої смерті не до близької людини звертається він, не жіночої любові потребує його душа... Невимовний біль за рідну Україну ятрить його серце. За Україну, де панують „недолюди, діти юродиві”, „розбійники неситі, голодні ворони”. У славетному „Заповіті” (25 грудня 1845р) він кликав до боротьби – саме ці думки переповнювали поета, непевною слабкою рукою виводив він полум'яні рядки.

Вірш „Заповіт”

Як умру, то поховайте
Мене на иогилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу...отойді я
І лани, і гори –
Все покину і полину
До самого Бога
Молитися...А до того
Я не знаю Бога.
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кровю
Волю окропіте.
І мене в сімї великій,

В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте помянути
Незлим тихим словом.

Ведуча II Не для любові – для боротьби, не для родини – для вітчизни: саме в цьому можна вбачати Господнє призначення поета. Тарасова муза роздирала заслону народного життя ...цей світильник горить нетлінним вогнем – вогнем Прометея. Доля переслідувала його в житті, та не зуміла перетворити золото його душі в іржу, а його любов до людей – у ненависть і погорду. Доля не шкодувала йому страждань, але й не пожаліла творчих втіх, що бють із здорового джерела життя.

Ведуча I 5 квітня 1847 року – ця дата поклала початок великих болісних змін у житті Шевченка. Його було заарештовано за членство у таємному Кирило-Мефодієвському братстві. Вирок був суворим: заслати рядовим Оренбурзького лінійного батальйону під суворий нагляд з забороною писати й малювати. Тяжко було волелюбному Шевченку терпіти солдатську муштру, деспотизм офіцерів, своє казармове становище довгі кошмарні 10 років. Крадькома він все таки записував свої вірші і передавав на волю друзям. Проте, як тільки це ставало відомим, його переводили в інше місце під ще суворіший нагляд. Друзі та однодумці боролися за повернення Шевченка і тільки у серпні 1857 року він нарешті отримав визволення, але із забороною жити в столиці.

Ведуча II Почався наступний етап у житті Тараса Григоровича. Йому було дозволено оселитися в Нижньому Новгороді. Тут він з головою поринув у світське і мистецьке життя міста, намагаючись наверстати пропущене. Особливо зблизився Шевченко з родиною акторів Піунових. 43-х річний поет закохався у 16 –ти річну дочку Катерину і почав мріяти про одруження, про щасливе сімейне життя. Він освідчився і попросив руки. Катерина не відмовила. Та з її боку це було не щиро. Вона вважала, що таким чином з допомогою Шевченка зможе отримати місце у Харківському театрі. Шевченко досить швидко це зрозумів і його захоплення розвіялось.

Ведуча I Закохуватися і освідчуватися легко в молодості, тоді й сльози легкі та світлі, а людині, якій вже п'ятий десяток – так важко сприймати поразку. Та ще й при цьому знати, що тобою скористалися. Більше нікому не зв'язатися. Більше нікого не кохати. Більше ніколи не віддавати свою душу на поталу...

Ходімо ж , доленько моя,
...ходімо дальше...-

писав Шевченко, об'єднуючи в єдине нероздільне ціле Долю, Музу і Славу.

Читець вірш „Доля”

Ти не лукавила зо мною,
Ти другом, братом і сестрою
Сіромі стала. Ти взяла
Мене, маленького, за руку
І в школу хлопця одвела
До п'яного д'ядька в науку.
„Учися, серденько, колись
З нас будуть люде”, - ти сказала.
А я й послухав, і учивсь,
І вивчився. А ти збрехала.
Які з нас люде? Та дарма!
Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою.
Ходімо ж, доленько моя!
Мій друже вбогий, нелукавий!
Ходімо дальше, дальше слава,
А слава – заповідь моя.

Ведуча II Закінчилась нічим двомісячна новгородська історія кохання Тараса Шевченка і нарешті прийшов так довго очікуваний дозвіл їхати до Петербурга. Треба було гоїти рани, життя йшло. Воно обіцяло приємні зміни – може, ще все влаштується, може прийдуть тихі радощі й до його оселі.

Читець

Поставлю хату і кімнату,
Садок-райочок насаджу.
Посиджу я і походжу
В своїй маленькій благодаті.

Та в одині- самотині
В садочку буду спочивати.
Присняться діточки мені,
Веселая присниться мати,
Давне-колишній та ясний
Присниться сон мені!.. і ти!..
Ні , я не буду спочивати,
Бо й ти приснишся. І в малий
Райочок мій спідтиха-тиха
Підкрадешся, наробиш лиха...
Запалиш рай мій самотний.

Ведуча I Туга за Україною заповонила душу поета. Дванадцять років не бачив золотих „ланів широкополюх”, святих „голубих” гір Дніпра, на яких так бажалося жити в маленькій хаточці, з тихою лагідною дружиною. Що ж за доля така, невідворотно приводить до самотності. Замкнуте коло. Чого тільки не передумалось дорогою до рідного краю: що ж він не так робить, чи не серед тих долі шукає?

Ведуча II 1859 року Шевченко востаннє побував на батьківщині, відвідав своїх родичів, спілкувався з селянами, читав їм свої вірші. В садибі свого родича він уподобав моторну дівчину-кріпачку Харитину Довгополенко, і зробив чергову спробу одружитися. Та Харитина і слухати не захотіла. Вона заявила, що за старого дідуся не збирається виходити заміж, навіть воля не манила її. Скоріш за все , всі ці клопоти щодо одруження на Хариті були від безнадійності.

Ведуча I Мрія створити сімю настільки заволоділа серцем Шевченка, що йому інколи здавалося, що не так важливо, кого взяти за жінку,- аби то була проста дівчина з рідних країв, та щоб він старий, сподобався їй. І в сорок чотири роки Тарасу Григоровичу знову довелося наступити на ті ж самісінькі граблі у своїх пошуках нареченої.

Ведуча II Ликера Полусмак – останнє кохання поета. Воно не принесло йому нічого світлого – лише біль та розчарування. Цей

період – з липня по вересень 1860 року – був справжньою драмою самотнього серця.

(Розповідь про Ликеру Полусмак)

Ведуча I 1860 рік був роком найбільшої слави Шевченка за його життя. Звичайно, це не могло його не тішити. Та друзів і поклонників замало для особистого щастя. „Тяжка клята самотність! Вона мене з світа зжене...”, - писав поет.

Ведуча II Хто знає – може приходить час, коли самотність і є спокійним щастям, оазисом у бурхливому та жорстокому житті... І страшно щось змінювати – своє власне „я” стає і родиною, і співбесідником, і порадником. А Муза і Слава – дружиною, примхливою, жаданою, незвичайною в своїй величі і таємничості. Така подруга не потерпить появи іншої жінки поряд з творцем. Вона єдина буде панувати в його житті, і нагородою за це є безсмертя.

Читець вірш „Муза”

А ти, пречистая, святая,
Ти, сестро Фебо молодая!
Мене ти в пелену взяла
І геть у поле однесла.
І на могилі серед поля,
Як тую волю на роздоллі,
Туманом сивим сповила.
І колихала, і співала,
І чари діяла... І я...
О чарівниченько моя!
Мені ти всюди помагала,
Мене ти всюди доглядала.
В степу, безлюдному степу,
В далекій неволі,
Ти сіяла, пишалася,
Як квіточка в полі!
Із казарми нечистої
Чистою, святою
Пташечкою вилетіла
І понадо мною

Полинула, заспівала
Ти, золотокрила...
Мов живущою водою
Душу окропила.
І я живу, і надо мною
З своєю Божою красою
Гориш ти, зоренько моя,
Моя порадонька святая!
Моя ти доле молодая!
Не покидай мене Вночі,
І вдень, і ввечері, і рано
Витай зо мною і учи,
Учи неложними устами
Сказати правду. Поможі
Молитву діяти до краю.
А як умру, моя святая!
Моя ти мамо! Положи
Свого ти сина в домовину
І хоть єдиную сльозину
В очах безсмертних покажи.